

13. Стародубцева И.А., Мумта В.В. Герман Адольфович Траутшольд (к 185-летию со дня рождения) // Бюллетень Московского общества испытателей природы. Отделение геологии. – 2002. – Т. 45, вып. 6. – С. 78–86.
14. Указатель работ сотрудников Института геологических наук АН УССР (1926–1974 гг.) / Сост.: Новик Е.О., Осьмак Т.Н., Коваленко Е.Е., Высоцкая П.Ю. – К. : Наукова думка, 1976. – 103 с.

***Анфимова Г.В.* К истории комплектования палеонтологического собрания Геологического музея Национального научно-природоведческого музея НАН Украины**

Прослежена история поступления палеонтологических коллекций в Геологический музей Национального научно-природоведческого музея НАН Украины, рассмотрена динамика комплектования палеонтологического фонда, сделан обзор географии сборов ископаемых, их возраста, систематического состава. Проанализирована структура палеонтологического собрания с точки зрения авторов и организаций, комплектовавших его. Выделены этапы формирования коллекционного фонда, обозначены перспективы его дальнейшего развития.

Ключевые слова: музей, монографические палеонтологические коллекции, музейное собрание, геологические коллекции.

***Anfimova G.V.* To the history of the NAS of Ukraine National Museum of Natural History Geological museum Palaeontologic collection completion gathering**

The history of paleontologic collections coming to the NAS of Ukraine National museum of Natural History Geological Museum is traced. The dynamics of paleontologic fund completion is considered. Review collections' geography, fossils' age and their systematic composition is done. The structure of assembly from the viewpoint of authors, institutions that took part in collections' gathering is analyzed. Stages of collections' fund formation are distinguished. Perspectives of its further development are scheduled.

Key words: museum, monographic paleontologic collections, museum assembly, geological collections.

Подано до друку: 26.03.2012 р.

УДК 069.1

І.В. НІКІТІНА

З історії музейної справи Севастополя в 1944–1950 роках: воєнно-польовий музей на Сапун-горі – попередник Діорами «Штурм Сапун-гори 7 травня 1944 р.»

У статті здійснено огляд і загальний аналіз архівних документів щодо становлення воєнно-польового музею на Сапун-горі, який став попередником Діорами «Штурм Сапун-гори 7 травня 1944 р.» у якості музейного об'єкту. З'ясоване, що основними проблемами була відсутність необхідного нагляду з боку місцевої влади, відсутність підготовлених кадрів, загальні проблеми культурних установ міста у другій половині 1940-х. років.

Ключові слова: воєнно-польовий музей, Сапун-гора, діорама.

Відбудова м. Севастополь після визволення його від німецько-фашистських загарбників у травні 1944 р. увійшла в історію як третій подвиг севастопольців. Її хід неодноразово знаходив відображення у багатьох краєзнавчих й історичних публікаціях, де відображено трудові досягнення будівельників з відбудови міста, її всенародний характер, участь у відбудові міста різних верств населення, допомога з різних регіонів СРСР, відродження з руїни міської інфраструктури. Приділялася увага також подіям щодо відродження культурних установ міста, в т.ч. й севастопольських музеїв.

Деякі питання щодо процесу відновлення севастопольської панорами вже розглядалися в деяких публікаціях автора. Дане ж дослідження спрямоване на висвітлення роботи воєнно-польового музею на Сапун-горі (сучасний об'єкт Національного музею героїчної оборони і визволення Севастополя (далі – НМГОіВС) – Діорама «Штурм Сапун-гори 7 травня 1944 р.») впродовж другої половини 1940-х років. Довгі роки історія цього музейного об'єкту фактично була поза межами інтересів істориків і краєзнавців. У 1990-х роках до дослідження роботи цього музею звернулася І.Ю. Агішева (нині завідувач філії «Діорама «Штурм Сапун-гори 7 травня 1944 р.» НМГОіВС. Але, вона хоч і відновила основні аспекти роботи цього музею, результати свого дослідження надрукувала лише частково на сторінках путівника діорамою (2006) [1]. Крім того, невивченими залишаються ще деякі питання історії цієї філії НМГОіВС.

При вивченні документів Державного архіву м. Севастополя щодо історії культурних закладів автором цих рядків виявлено раніше невідомі документи, які суттєво доповнюють уявлення дослідників про становлення музею на Сапун-горі у другій половині 1940-х років.

Воєнно-польовий музей було відкрито у травні 1945 р., який разом із двома пам'ятниками арміям-учасницям штурму Сапун-гори стали основою для формування тут воєнного меморіального комплексу, присвяченого битві за Севастополь у роки Великої Вітчизняної війни радянського народу 1941–1945 років. Наприкінці 1950-х років на його базі було розміщено Діораму «Штурм Сапун-гори 7 травня 1944 р.» (автори – художники студії воєнних художників ім. Б.М. Грекова – П.Т. Мальцев, Г.І. Марченко та М.С. Присекін; відкрита 4 листопада 1959 р.).

Автором першої експозиції музею став майор Д. Бельфор, учасник визволення м. Севастополя, помічник начальника штабу Приморської армії [2]. Музей було створено за ініціативою і за кошти якраз Приморської армії, але того ж 1945 року його перевели на баланс відділу культурно-освітніх установ Севастопольського міськвиконкому.

Один із перших документів щодо теми, яка розглядається – звернення до Севастопольського міськвиконкому з боку органів влади Кримської АРСР від 8

червня 1945 р., де з боку влади автономії просили надати відомості щодо стану музею на Сапун-горі (чи був у музею сторож, чи робилося провітрювання, чи став до роботи призначений директором тов. Томили). Водночас, севастопольську владу ставилося до відома, що питання щодо бюджету музею повинно було вирішитися у порядку клопотання в Раді народних комісарів РРФСР [3].

Наступний документ – це звіт про роботу музею за 1945 р., складений 18 лютого 1946 р. у відділі культосвітроботи Севастопольського міськвиконкому. В ньому музей найменовані як «Музей Другої світової війни». Вказано, що він розташований у маленькому приміщенні, містить 286 експонатів. Документ малоє досить жакливе становище музею: далека відстань від міста (8 км), відсутність води (4 км від музею), відсутність підсобних приміщень (стайні) – усе це, на думку авторів звіту, не надавало «возможности подобрать для музея квалифицированного директора» [4]. Про людину, яка на той момент очолювала музей (прізвище не вказано) вказано: «случайный человек, бывший бухгалтер, весьма преклонного возраста, ничего общего с музейной и научной работой не имеющий, и даже не могущий проводить экскурсии» [5]. Далі вказується, що екскурсій у музей відбулося за 1945 р. всього 36, музей відвідало 3,5 тис. осіб, в основному військові й учні. В приміщенні музею була відсутня піч, тому опалення не здійснювалося, приміщення не провітрювалося. Це спричинило пошкодження двох живописних портретів і дванадцяти «паперових». На момент складення звіту були прийняті заходи щодо їх відновлення. Основним підсумком аналізу діяльності музею було: «Музей без транспортных средств существовать не может. Но прежде нужно приобрести новую лошадь (одна лошадь украдена), надо построить сарай для лошади. Топливо для директора выписано, но деньги не перечислены» [6]. Таким чином, перший рік роботи музей на Сапун-горі фіксує досить незадовільний його технічних стан як із об'єктивних (розруха), так і з суб'єктивних (відсутність кваліфікованих кадрів) причин. Окрім того, загальний стан і можливість фінансування культурних закладів міста на той час ще залишали бажати кращого внаслідок того, що значну фінансову масу спрямовували на відбудову першочергових об'єктів у місті: житлових будинків, корпусів заводів, причалу тощо.

Наступний документ, який привернув нашу увагу, це акт про передання музею (можливе одночасно зі зміною директора) від 10 жовтня 1946 р. Він являє собою фактично перелік основних експонатів музею, даючи уявлення про зміст його фондів і експозиції станом на 1946 р. (див. Додаток). Вказані у списку предмети засвідчують, що на той час у експонуванні музею переважали документальні матеріали, об'ємні предмети становили невелику кількість, здебільшого макети, автентичних артефактів явно бракувало. Експонати за підрозділами розподілялися наступним чином: перший розділ був присвячений підготов-

ці сил радянської армії до завоювання плацдармів на Керченському півострові та в районі оз. Сиваш; другий розділ «Прорыв обороны противника на Перекопе и под Керчью и преследование его войск до Севастопольского Укрперайона» охоплював усі події з визволення міст і сіл Криму у квітні 1944 р., у ньому відображено було наслідки німецької окупації для населення півострова, а також матеріали щодо оборони м. Севастополя – при чому як 1944 року, так і 1853–1855 років (!) (у цілому розділ виявився не продуманим і не логічним, його наповнення здебільшого було зафіксовано у списку до першого «безіменного» розділу), третій розділ – «Разгром противника на Севастопольском плацдарме», розповідає про визволення міста Севастополя від німецьких загарбників у травні 1944 р. Завершували експонування (й список експонатів відповідно) матеріали про завершення визволення Криму та портрети героїв цих подій. Формування найменування предметів підтверджує фактичну відсутність наукової роботи щодо вивчення тематики та змісту відображення музейної експозиції.

У документах відділу культосвітроботи виконкому за 1948 р. зберігається лист завідувача відділу Л. Малишевої до директора Центрального історичного музею, де зафіксована наступна характеристика музею на Сапун-горі. У документів указується, що Севастопольський музей Вітчизняної війни створений частинами Приморської армії в 1945 р. на честь «героического события в истории Великой Отечественной войны – штурма Севастополя, как завершающего этапа третьего удара Советской Армии». Сповіщалось, що в 1948 р. його відвідував Маршал Радянського Союзу М.В. Василевський, який зробив низку зауважень щодо бідності музейної експозиції. Причиною її, на думку автора листа, є те, що музей від початку свого існування мав недостатню кількість предметів щодо штурму Сапун-гори. Вказувалося, що значна кількість експонатів музею загинула через неопаловане приміщення. Крім того, значна кількість музейних предметів була фотографіями. Наприкінці листа містилося прохання про допомогу в комплектуванні музею експонатами [7].

Звіт про діяльність музеїв м. Севастополя за 1949 р., надає нам такий стан музею на Сапун-горі: «Музей на Сапун-горе – меморіального типа. Расположен в 7 км. от города, общая площадь его 36 кв. м., под экспозицией находится 18 кв. м.». У звіті вказано, що в 1949 р. у музеї здійснено ремонт (засклені вікна, поладжені й реконструйовані печі, поладжена стеля, побілені фрески, котрі прикрашали зовнішні стіни будівлі. Повідомлялося також про відсутність науково-дослідної роботи в музеї протягом усіх 4-х років існування, в т.ч. й в 1949 р. – головне через відсутність кваліфікованих кадрів.

Музей, на думку міського керівництва культурою, повинен був «на фоне 3-го удара Советской Армии ярко отражать штурм Сапун-горы и его значение». Але

визначеної мети не досягалося через брак необхідної кількості експонатів. За відомостями документа, експонати були площинні – фотографії, карти, портрети. Не було в експозиції особистих речей героїв штурму, їх біографій. Відсутні деякі бажані предмети. Так, не було багатьох портретів героїв штурму, насамперед фото Івана Карповича Яцуненко – одного з перших, хто здійняв стяг на Сапун-горі, Героя Радянського Союзу. Багато фотографій загинули від сирості у вологому й неопалованому приміщенні. Загальний ідейно-політичний і науковий рівень експозиції характеризувався як слабкий. Згідно звіту, в липні 1949 р. було схвалено рішення севастопольського виконкому «Про роботу музею», де зверталася увага на зовнішні недоліки експозиції: зіпсовані підписи, вицвітання окантовки фотографій, гасел, стендів. Водночас у звіті вказано, що частково недоліки було ліквідовано [8].

У Державному архіві м. Севастополя зберігається також протокол № 18 наради виконавчого комітету Севастопольської міської ради депутатів трудящих від 01.07.1949 р. Рішення цієї наради фактично стали поворотним моментом в історії воєнно-польового музею.

Установлено, що замість систематичного поповнення експозиції і їх сучасної реставрації – директор музею тов. Онопенко, самовольно убирал из музея отдельные экспонаты, портреты руководителей боев за Крым, чем грубо нарушил общую экспозицию музея, окантовка фото, планов и схем пришла в негодность, материал стендов, лозунгов, надписей выцвел, в витринах и окнах музея выбиты стекла, расписания работы музея нет, в большинстве случаев музей закрыт.

<...>

За неудовлетворительное руководство музеем, отсутствие контроля за работой музея зав[едующий] культпросветделом Малышевой объявить выговор. Обязать тов. Малышеву до 1 сентября обеспечить коренное улучшение состояния и работы музея, пополнив его новыми экспонатами. Просить Таврический военный округ и Политуправление ЧФ помочь музею выделением экспонатов и материалов по героическому штурму Севастополя и улучшению экспозиции. Обязать Врио (временно исполняющего обязанности директора – *авт.*) директора А.С. Котова в декадный срок провести необходимые мероприятия по улучшению состояния музея (ремонт, окантовка экспозиции, реставрации подрамников, стендов, надписей и лозунгов). Обязать ГОРФО (городской финотдел) предусмотреть расходы по приобретению и реставрации экспонатов, по организации новой экспозиции музея, согласно смете, утвержденной исполкомом. Обязать зав[едующего] культпросветделом товарища Малышеву в месячный срок подыскать полноценного работника на должность директора музея [9].

За підсумками обстеження музею на Сапун-горі рішенням міської влади у 1949 р. відбулася зміна керівництва закладу – директором призначили Л.М. Сосновцеву. Було відремонтовано будівлі музею та пам'ятники на Сапун-горі силами Політуправління Таврійського воєнного округу та Чорноморського флоту. Створено нову експозицію. 20 вересня 1950 р. у межах узагальненої

паспортизації музейних установ СРСР було складено паспорт даного севастопольського музею, який було віднесено до музеїв воєнно-історичного профілю. В паспорті вказувалося: «Полевой музей посвящен штурму Сапун-горы. Точного названия нет». Датою заснування музею вказано листопад 1944 р. Зазначалося, що приміщення музею, відведене для експозиції, для використання з цією метою непридатне. На площі 12 м² розміщувалося 205 експонатів, у т.ч. 85 фотографій, 4 живописні портрети, 4 карти, 11 текстів і документів. У запасниках знаходилося 70 фото, 15 схем і 87 текстів. Приміщень для фондового сховища, наукових співробітників, бібліотеки, майстерні не було. Джерелом фінансування названо міський бюджет [10].

Упродовж 1950-х років на базі воєнно-польового музею на Сапун-горі силами місцевої влади та ветеранських організацій було запропоновано проведення урочистостей на честь визволення міста від нацистських загарбників та на честь Дня Перемоги у Великій Вітчизняній війні радянського народу 1941–1945 років. Спостерігалось поступове збільшення потоку загального відвідування воєнно-польового музею. За архівними даними на початку 1950-х років ставилося питання про переведення музею на Сапун-горі в підпорядкування Політуправління Чорноморського флоту для покращення роботи й фінансування закладу [11]. У роботі з історії Музею Чорноморського флоту І.К. Макарова «Сокровищница воинской доблести» (1979), згадується про наявність у 1950-х роках філії музею на Сапун-горі, що опосередковано свідчить про таку передачу [12]. Наприкінці 1950-х років музей знову було передано на баланс управління культури Севастопольського міськвиконкому. Згодом на його базі було створено зазначену вище діючу.

Таким чином, розглянуті матеріали щодо становлення та діяльності попередника одного із сучасних об'єктів НМГОіВС – воєнно-польового музею на Сапун-горі вказують, що стан музею впродовж перших років його існування залишав бажати кращого. Музей фактично залишився без необхідного нагляду з боку місцевої влади, яка не змогла своєчасно знайти на посаду директора фахівця, здатного якщо не розвивати, то хоча б забезпечити збереження наявної великої за об'ємом експозиції, створеної першим директором музею Д. Бельфором. Незадовільний стан збереженості унікальних документів позначився на подальшій долі експонатів, частину з яких було втрачено – зі списку експонатів музею другої половини 1940-х років унаслідок подальшої реорганізації потрапили до фондів сучасного НМГОіВС далеко не всі. З'ясування їх долі й більш повна реконструкція складу експозиції воєнно-польового музею в Севастополі – одне із завдань подальшого наукового дослідження.

Джерела та література

1. Сапун-гора. Путеводитель / Музей героической обороны и освобождения Севастополя. – Симферополь : «Издательство «ПолиПРЕСС», 2006. – С. 13–20.
2. Фонди Національного музею героїчної оборони і визволення Севастополя, инв. № 5221.
3. Державний архів м. Севастополя (далі – ДАМС), ф. Р-109, оп. 1, спр. 1, арк. 27.
4. Там само, ф. Р-109, оп.1, спр. 2а, арк. 2 зв.
5. Там само, ф. Р-109, оп.1, спр. 2а, арк. 2 зв.
6. Там само, ф. Р-109, оп.1, спр. 2а, арк. 2 зв.
7. Там само, ф. Р-109, оп.1, спр. 14, арк. 75.
8. Там само, ф. Р-109, оп.1, спр. 19, арк. 2.
9. Там само, ф. Р-109, оп.1, спр. 19, арк. 45.
10. Науковий архів НМГОіВС, ф. 2, оп. 2, спр. 1587, арк. 9.
11. ДАМС, ф. Р-109, оп.1, спр. 37, арк. 121.
12. *Макаров И.К.* Сокровищница воинской доблести. Научная справка. – Севастополь, 1979. –170 с.

Додаток

- Витрина № 1 угловая под красное дерево – 1– Цена 1000 руб.
- Схема военно-стратегического значения Крыма –1– 100 руб.
- Схема изоляции противника в Крыму и краткое описание – 1– 100 руб.
- Описание намерений и мероприятий противника по укреплению Крыма – 1– 100 руб.
- Схема «Десантная операция 56-й Армии» – 1 – 100 руб.
- Описание захвата плацдарма на Керченском полуострове – 1– 100 руб.
- Фото. Форсирование Сиваша частями 51-й Армии – 1– цена 40 руб.
- Фото. Переправа боеприпасов через Сиваш – 1– 40 руб.
- Выписка из оперативной сводки Совинформбюро от 6.11.1943 г. – 1
- Фото. Высадка десанта – 1 – 40 руб.
- Фото. Эльтиген – 1 – 40 руб.
- Схема десанта 18-й Армии в Эльтигене и краткое описание – 1 – 100 руб.
- Фото. Пулеметчики на ОП (оперативному плацдарму) в районе Керчи – 1– 40 руб.
- Фотомонтаж. Переправа через Керченский пролив –1– 40 руб.
- Описание оценки противника в десантной операции – 1 –100 руб.
- Портрет члена Военного совета ЧФ вице-адмирала Азарова – 1 –50 руб.
- Портрет командующего ЧФ адмирала Октябрьского – 1– 50 руб.
- Портрет наркома ВМФ адмирала Флота Кузнецова – 1 – 50 руб.
- Портрет командующего Азовской флотилией вице-адмирала Горшкова – 1 – 50 руб.
- Портрет командующего ВВС ЧФ генерала авиации Ярмоленко – 1 – 50 руб.
- Макет Керченского пролива – 1 – 500 руб.
- Фото. Выгрузка артиллерии в Феодосии – 1 – 40 руб.
- Фото. Хирург оперирует на Керченском плацдарме – 1 – 40 руб.

- Фото. Десант в Феодосии в 1941 г. (1)
Фото. Перед швартовкой на Керченском полуострове (1)
Фото. Коса Чушка (1)
Фото. Переправа артиллерии через Сиваш (1)
Фото. Переправа понтонов с боеприпасами через Сиваш (1)
Фото. СК-412 конвоирует баржу с десантом (1)
Фото. Старшина Оленчук показывает путь через Сиваш генералу Дашевскому (1), – цена по 40 руб.
Стенд № 2 под красное дерево размер 185x175 см. – 1 – 1000 руб.
Макет 152 мм. орудия – 1 – 250 руб.
Макет танка Т-34 – 1 – 250 руб.
Фото Героя Советского Союза гвардии подполковника Алексеева (1)
Фото Героя Советского Союза капитана Скунари (1)
Фото Героя Советского Союза подполковника Маслова (1)
Фото Героя Советского Союза капитана Василевского (1) – ценой по 40 руб.
Приказ Верховного главнокомандующего генералу Толбухину от 11.04.1944 г. – 1
Фото. Симферополь (1)
Фото. Танки на каменном берегу (1)
Фото. Пленные румыны (1)
Фото. Ялта (1)
Фото. Алушка (1), – ценой по 40 руб.
Макет авиабомбы и описание действия авиации – 250 руб.
Фото. Бомбовой удар по плавсредствам противника в Ялте (1)
Фото. Штурмовики генерал-майора Гетмана бомбят колонны противника (1)
Фото. Сбит фашистский стервятник (1)
Фото. Саперы обезвреживают немецкие мины (1) – по 40 руб.
Витрина № 2 вдоль фасада стены длина 8 м. – 1 – 400 руб.
Фото. Опознание трупов (1)
Фото. Расстрелянные немцами жители Старого Крыма (1)
Фото. Жители Симферопольского района, расстрелянные немцами в Дубках. (1) – по 40 руб.
Схема группировки противника в Крыму на 104.1944 г. Схема прорыва обороны и преследования противника войсками 4 Украинского фронта и Отдельной приморской Армии – по 40 руб.
Макет медали «За оборону Севастополя» – 1 – 40 руб.
Бронзовые цифры «1941–1942» и «1854–1855» – 4 – 100 руб.
Акварельный рисунок Севастопольская оборона – 200 руб.

Плакат на шелковой материи с надписью «349 дней русские моряки и солдаты отстаивали свой родной город от интервентов» – 1 – 500 руб.

Фото (портрет) адмирала Корнилова (1)

Фото (портрет) солдат и матросов, отличившихся в боях 1854–1855 гг. (1)

Фото (портрет) адмирала Нахимова (1)

Фото адмирала Октябрьского (1)

Фото генерала Петрова (1)

Фото генерала Острякова (1)

Фото Корабельной стороны (1)

Фото командира 35-й батареи капитана Лещенко (1)

Фото. Малахов курган (1)

Фото. Линкор «Севастополь» (1)

Фото. Крейсер «Красный Кавказ» (1)

Фото. Командир партизанской бригады Федоренко (1)

Фото. Комиссар партизанской бригады Степанов (1)

Фото. Партизаны входят в Бахчисарай (1) – по 40 руб.

Витрина № 3 угловая под красное дерево – 1 – 1000 руб.

Схема группировки противника на Севастопольском плацдарме 6.05. 1944 г. – 1 – 250 руб.

Фото. Пленные, захваченные на м. Херсонес (1)

Фото. Вот, что осталось от немецких планов на м. Херсонес (1)

Фото. Штурм Сапун-горы (1)

Фото сооружений противника, на Сапун-горе (1)

Бой в районе Севастопольской панорамы (1)

Фото. Флаг на площади 3-го Интернационала (1) – по 40 руб.

Стенд № 3 под красное дерево – 1 – 1000 руб.

Фото. Разбитая техника врага на м. Херсонес (1)

Фото. Корабельной артиллерии (1)

Фото. Возвратились с победой с м. Херсонес (1) – по 40 руб.

Портрет в резной подставке капитана 1 ранга Малышева (1)

Портрет в резной подставке гвардии подполковника Авдеева (1)

Портрет в рамке генерала Крейзера (1)

Портрет в рамке генерала Захарова (1)

Портрет в рамке генерала Петрова (1)

Портрет в рамке генерала Еременко (1)

Портрет в рамке генерала Мельника (1) – по 1200 руб.

Плакат на шелковой материи с подписью размером 160x0,9 см. со словами тов. Сталина о третьем ударе Советской Армии – 500 руб.

- Стол деревянный под красное дерево – 1 – 1000 руб.
Стенд № 4 под красное дерево размер 250х105 см – 1 – 250 руб.
Плакат на шелковой материи со словами товарища Калинина о Крымской операции и его портретом – 1 – 250 руб.
Макет флага ВМФ (1)
Макет флага ВВС (1) – по 250 руб.
Фотомонтаж Мастера торпедных атак (1)
Уничтоженная баржа Румыния (1)
Фото. Самолеты ЧФ (1)
Фото. Уничтоженный транспорт 4000 тонн (2)
Фото. Уничтоженная баржа и транспорт (1)
Фотомонтаж Командование 4 Украинским фронтом и Отдельной Приморской Армии (1)
Фотомонтаж. «Севастополь наш» (1)
Фотомонтаж. Залп салюта (1) – по 40 руб.

Державний архів м. Севастополя,
ф. Р-109, оп.1, спр. 14, арк. 136 – 139].

***Никитина И.В.* Из истории музейного дела Севастополя в 1944–1950 гг.: военно-полевой музей на Сапун-горе – предшественник Диорамы «Штурм Сапун-горы 7 мая 1944 г.»**

В статье сделан обзор и общий анализ архивных документов о становлении военно-полевого музея на Сапун-горе, который стал предшественником Диорамы «Штурм Сапун-горы 7 мая 1944 г.». Уяснено, что основными проблемами данного вопроса были: отсутствие необходимого надзора со стороны местной власти, отсутствие профессиональных кадров, общие проблемы культурных учреждений города в 1940-е гг.

Ключевые слова: военно-полевой музей, Сапун-гора, диорама.

***Nikitina I.V.* From history museum's work of Sevastopol in years 1944–1950. Military field museum on The Sapun Mountain, predecessor of Diorama «Assault of The Sapun Mountain in May, 7, 1944»**

In the article a review and global analysis of the archived documents are done about becoming of the military field museum on The Sapun Mountain, that became the predecessor of Diorama «Assault of The Sapun Mountain in May, 7, 1944». It is got a clear idea of, that the basic problems of this question it was been: absence of necessary supervision from the side of local-authority, absence of professional shots, general issues of cultural establishments of city in 1940th

Key words: military field museum, The Sapun Mountain, diorama.

Подано до друку: 02.03.2012 р.